

Романишин Н.Ю., кандидат історичних наук, доцент кафедри,

Дзюба М.А., магістр КМ-1 курс, ННІЗН.

Шевченко і Галичина

Наша робота присвячена дослідженню ролі творчості Тараса Шевченка у формуванні єдиної української нації, носії якої проживали по різні боки австро-російського державного кордону. У цьому полягає її новизна й актуальність.

Вважається, що перше знайомство галицьких літераторів з творами Т.Шевченка відбулося у 1842 р. через альманах «Ластівка», який у 1841 р. вийшов у Петербурзі і в який увійшли вірші «Причинна», «Вітер буйний», «На вічну пам'ять Котляревському», «Тече вода в синє море» та глава поеми «Гайдамаки». А першим літературознавчим дослідженням творів Шевченка в Західній Україні стала рецензія Я. Головацького у третій частині альманаху «Вінок русинам на обжинок», в якій було проаналізовано надруковані в «Ластівці» Шевченкові поезії і дано їм високу оцінку. Так, під час австрійської революції «Весни народів» 1848 р. у Львові був проведений з'їзд руських діячів науки і освіти, на якому М.Устиянович, підкреслюючи здатність української мови забезпечити розвиток народної освіти в Галичині, посилається на популярність і життєвість творів представників української літератури, зокрема, М.Шашкевича, І.Котляревського та «громкого Шевченка» [1, 38].

У середині XIX ст. серед галицької інтелігенції Шевченкові твори здобувають все більшу популярність. Їх читають на вечорницях і зібраннях. Починають широко використовувати уривки з творів Т.Шевченка у якості епіграфа, роблять численні посилання на нього. Його поезії постійно друкуються у журналах «Вечорниці», «Нива», «Мета», що виходили у Львові у першій половині 60-х рр. XIX ст. [2, 51].

Перше шевченківське свято в Галичині відбулося у березні 1861 р., коли на зібрання гуртка львівських літераторів завітав київський студент-медик В. Бернатович, який розповів про свої зовсім свіжі враження, привезені з Наддніпрянської України та про смерть Кобзаря. Через рік у Львові провели заходи з нагоди річниці смерті Т.Г.Шевченка, на якій була прочитана доповідь, проспівані пісні і продекламовані вірші поета [3, 39].

Таку зростаючу популярність Т.Шевченка у галицькому суспільстві М.Павлик пояснював тим, що «твори Шевченкові заспокоюють одну велику народну потребу чим раз ширших кругів земляків українського напрямку – потребу національної самосвідомості. Основний мотив Шевченкової поезії – могутнє національне почуття, могутнє власне тим, що виражене живим змістом життя найширших верств нашої нації – мужиків, обставлене всіма тонами їх радощів і горя. Ось чому Шевченко став немов би пророком – провідником українського національного почуття, українського націоналізму» [4].

У 1865 р. в Галичині було видано окремим виданням поему «Сон», а у 1867 р. з'явилося перше 2-томне зібрання «Поезії Тараса Шевченка». Стає доволі розповсюдженим явищем переписування від руки творів Т. Шевченка у так звані «саморобні книжечки» [2, 71].

У кінці XIX – на початку XX ст. в Галичині перемогла ідея політичної і культурної єдності українців, що проживали у складі двох імперій: Російської та Австро-Угорської. На думку історика Я. Грицака, вирішальне значення у цьому питанні – творення єдиної нації - відіграла спільна згода наддніпрянської і галицької еліти [5, 54]. Однак перед політичною елітою Галичини стояло завдання донести цю ідею до кожного галичанина. В її реалізації важливу роль відіграв культ Т.Г.Шевченка, творчість якого, поневіряння на засланні та рання смерть перетворили на національного героя. Народовці намагалися оперти національну ідентичність на нову шевченківську культуру Наддніпрянської України.

У боротьбу за формування основ української національної свідомості у кінці XIX ст. активно включилася створена народовцями у Львові організація

“Просвіта”. Вона взяла на себе завдання утвердження спільної для всіх українців національної ідеї за допомогою формування культу Т. Шевченка. Разом з іншими українськими організаціями Галичини, “Просвіта” героїзувала Т. Шевченка (“Великого Тараса”), який у свідомості галицьких українців мав символізувати Наддніпрянщину (“Велику Україну”). Підтримці цього культу слугували видання “Кобзаря”, “Поезії Тараса Шевченка” та популярні біографії “Житє Т. Шевченка”, які вважались “найгарнішою окрасою руських хат”. Для освічених читачів було видрукуване кількатомне зібрання творів Т. Шевченка. Ці видання “Просвіти” були не лише засобом “цивілізування” різних за статусом суспільних груп українців Галичини, але й інструментом їхнього зближення та об’єднання в одну етнонаціональну спільноту. Тому ці видання стали не просто носіями масових штампів, а й підвалиною для розвитку його ментальності та культури. Плекання почуття національної єдності українців, яке культивувала «Просвіта» в своїх друкованих виданнях та репрезентаційних заходах, як от щорічні вшанування пам’яті Т.Шевченка, мало дуже важливе значення в умовах розмежованості українських земель кордонами двох монархій [7, 30].

У 60-70-х рр. ХІХ ст. шевченківські свята відбувались, як правило у великих містах. Згодом їх почали влаштовувати також у менших містечках і селах, а з перших років ХХ ст. не було жодного населеного пункту в Галичині, де б не відзначались шевченківські дні – від «просвітянських» читалень і до гімназій, семінарій та університетів. Зазвичай, в їх організації активну участь брали всі організації, які там діяли – «Просвіта», «Академічний гурток», «Руська бесіда», “Міщанська бесіда”, “Руське казино”, “Братство св. Миколая” та багато інших. Ці свята відзначались протягом березня-червня, що давало змогу запрошувати на виступи кращі мистецькі сили не лише зі Львова, але й з-за кордону. Так, наприклад, у шевченківських вечорах, що проводились у Львові, часто виступали славетні співаки О.Мишуга та С.Крушельницька [1, 106].

У другій половині XIX ст. поезії Т.Шевченка знаходять свої перші прочитання в музичних творах галицьких композиторів І.Воробкевича, Д.Січинського, О.Нижанківського. Показово, що «Заповіт» був практично одночасно покладений на музику (1868 р.) двома українськими композиторами: одним із Наддніпрянської України - М.Лисенком, а іншим – з Галичини - М.Вербицьким [8, 63].

Потужну роботу по популяризації, виданню і дослідженню творів Шевченка провело Наукове Товариство ім. Т.Г.Шевченка (НТШ). На сторінках «Записок НТШ» часто друкувалися дослідження, наукові статті, присвячені творчості Т.Г.Шевченка. А у кінці XIX ст. разом із «Просвітою» НТШ видала 4-х томне видання творів Шевченка. Це видання було реалізоване під керівництвом О.Огоновського. Пізніше, на початку XX ст., у 1908 р., І.Франко підготував 2-х томне видання «Кобзаря». Він провів величезну дослідницьку роботу: перевіряв тексти Шевченкових творів, зіставив їх у різних виданнях, уточнив дати і місце написання, розставив потрібні наголоси, написав примітки [9]. І. Франко написав понад 50 статей, рецензій і заміток, присвячених Т.Г.Шевченку та його творчості [1, 63].

Як бачимо, творення культу Шевченка в Галичині – це свідомою робота місцевої інтелігенції серед українського суспільства, яка через діяльність культурно-освітніх організацій зробила Т.Г Шевченка символом об'єднаної, соборної України. Його творчість, популяризована в Галичині, відіграла винятково важливу роль у формуванні національної ідентичності й ототожнення галичанами себе як частини єдиної нації з наддніпрянськими українцями.

Використані джерела та література

1. Дубина М. Шевченко і Західна Україна. / М. Дубина. – К.: В-во Київського університету, 1969. – 154 с.
2. Дубина М. За правду слова Шевченка. Ідеологічна боротьба навколо спадщини Т.Г.Шевченка в Західній Україні. / М. Дубина. – К.: В-цтво Київського університету, 1989. – 168 с.
3. Дубина М. Вічно в пам'яті. / М. Дубина. – К.: ВПК «Експрес-полиграф», 2011. – 132 с.

4. Електронний ресурс: режим доступу <http://h.ua/story/359784/#ixzz2rbtOBmYZ>.
5. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
6. Голик Р. Читання для народу: видання “Просвіти”, стереотипи масової культури й ментальність галичан перших десятиліть XX ст. с.239) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича, 2010. – Випуск 19. – С. 235-246.
7. Погребенник Ф. “Просвіта” в контексті суспільно-політичної і культурної ситуації в Галичині та Австро-Угорщині (друга половина XIX – початок XX ст. / Ф. Погребенник // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича, 2010. – Випуск 19. – С.28- 33.
8. Королюк Н. Полум'яне слово Шевченка в музиці. / Королюк Н. – К.: В-цтво ім. О.Теліги, 1995. – 197 с.
9. Романченко Т. Іван Франко – редактор і видавець «Кобзаря» Т.Г.Шевченка.// Іван Франко, статті і матеріали. –Львів: В-цтво Львівського університету, 1962 – Збірник 9. – С.18-32